

BONNIER

News

Dagens industri

Expressen

Dagens Nyheter

HD-Sydsvenskan

Till statsrådet

och chefen för Justitiedepartementet

103 33 Stockholm

Stockholm den 8 februari 2018

Utlandsspioneriutredningens betänkande SOU 2017:70 - remissyttrande

Bonnier News AB har tagit del av rubricerat betänkande, ”*Förstärkt skydd för uppgifter av betydelse för ett internationellt samarbete för fred och säkerhet som Sverige deltar i*”. Bonnier News som omfattar tidningarna Dagens industri, Dagens Nyheter, Expressen och HD-Sydsvenskan har följande synpunkter.

Sammanfattning

Bonnier News avstyrker förslaget såvitt det avser inskränkningar i meddelarfriheten och införandet av nya tryck- och yttrandefrihetsbrott.

De föreslagna reglerna är ägnade att hindra Bonnier News möjligheter att rapportera uppgifter av stor betydelse för vår tid. Det saknas skäl för en så drastisk begränsning av tryck- och yttrandefriheten som utredningen föreslår. Förslaget förskjuter frågan om lagligheten hos en viss rapportering till ett beslut hos Justitiekanslern och en därpå följande prövning i domstol. Värderingsförskjutningar hos politiker och beslutsfattare på senare år vittnar om att den föreslagna lagen enkelt kan användas för att erodera den grundval som tryck- och yttrandefriheten är för ett fritt samhällsskick.

Förslagen innebär drastiska begränsningar av tryck- och yttrandefriheten

Utredningens förslag omfattar all relevant anskaffning, meddelanden och publicering i grundlagsskyddade medier av vilken uppgift som helst som kan anses vara ”*spioneriliknande*” och gäller något förhållande vars uppenbarande ”*kan medföra allvarligt men för Sveriges förhållande till annan stat eller mellanfolklig organisation*”.

Utredningens ambition har, enkelt uttryckt, varit att varje åtgärd i det aktuella hänseendet ska kunna vara straffbar.

Bonnier News konstaterar att fråga är om en djupt problematisk och avsevärd utvidgning av straffbara handlingar på tryck- och yttrandefrihetens område.

Skälen för införandet av nya tryck- och yttrandefrihetsbrott är otillräckliga

Utredningens överväganden om vilket hot mot Sverige som det nya brottet ska reducera övertygar inte.

Betänkandet innehåller en summarisk beskrivning av hotbilden mot Sverige i avsnitt 3.2.2 (*"De aktuella hoten mot Sverige"*). Samtidigt är avsnittet inget föregivet skäl för den föreslagna utvidgningen av tryck- och yttrandefrihetsbrotten. Motivet är i stället det indirekta, eller *"medelbara"*, hot som det kriminaliserade förfarandet ska omfatta, se avsnitt 12.6.3 (*"Det nya brottet bör omfattas av reglerna i 7 kap. 3 § TF och 5 kap. 3 § YGL samt utgöra tryck- och yttrandefrihetsbrott"*). Här åberopar utredningen också intresset av en heltäckande och konsekvent reglering.

Utredningen konstaterar korrekt att skälen måste vara starka för att inskränka tryck- och yttrandefriheten.

Spioneribrottet, som i dag är ett tryck- och yttrandefrihetsbrott, fordrar att den straffbelagda gärningen *"...kan medföra men för Sveriges säkerhet."* Det föreslagna brottet utlandsspioneri är emellertid menat att sakna ett sådant rekvisit. Det är i stället tillräckligt att gärningen *"...kan medföra allvarligt men för Sveriges förhållande till annan stat eller mellanfolklig organisation"*.

Enligt Bonnier News är skillnaden mellan men, eller hot, mot Sveriges säkerhet och men för Sveriges förhållande till en annan stat eller mellanfolklig organisation så stor att det senare inte motiverar ett nytt tryck- och yttrandefrihetsbrott.

Intresset av en heltäckande och konsekvent reglering kan svårigen utgöra motiv för nya tryck- och yttrandefrihetsbrott. Det framstår för Bonnier News tvivelaktigt att hänvisa till vaga indirekta hot eller negativa konsekvenser som inte ens avser en mätbar fara för Sverige och sedan lägga sådana oklara förhållanden till grund för en begränsning av tryck- och yttrandefriheten.

Ett viktigt skäl för utredningen att låta sina förslag begränsa tryck- och yttrandefriheten tycks vara att *"mediasektorn"* används i illegitima syften. Betänkandet redovisar ett antal exempel hur infiltration och spioneri sker inom eller med hjälp av traditionella massmedier, se exempelvis avsnitt 5.6.3 (*"Särskilt om hur främmande makts underrättelsetjänster verkar i eller via mediasektorn"*).

Inte heller dessa skäl visar på behovet av en begränsning av tryck- och yttrandefriheten. Våra tidningar har genom åren vunnit en del erfarenhet av angrepp mot verksamheten, exempelvis i form av att utomstående personer vill övertyga tidningens medarbetare om vissa uppgifter som i själva verket är falska. Etablerade och traditionella massmedieföretag i Sverige har under en mycket lång tid haft att förhålla sig till dessa frågor. Det kan utan överdrift sägas att tidningsföretag i landet på ett bra sätt klarat att upprätthålla sin integritet och en avvägd och underbyggd rapportering i medborgarnas intresse.

BONNIER

News

En kriminalisering är oförenlig med yttrande- och informationsfrihetens funktion i samhället

Huvudskälet till den detaljerade konstitutionella regleringen av tryck- och yttrandefriheten i Sverige är att den utgör demokratins förutsättning.

Den nuvarande regleringen ger rimliga möjligheter för press och andra massmedier att ta emot meddelanden och publicera kontroversiella uppgifter till en bred allmänhet. Det är i själva verket avgörande att den tryck- och yttrandefrihetsrättsliga regleringen skapar ett utrymme för en ingående och undersökande journalistik. Det ljus massmedial rapportering kastar över svåra frågor är den viktigaste genuint oberoende granskning av statsmakten som erbjuds medborgarna.

Betydelsen av den nyssnämnda faktorn diskuteras knappast alls i betänkandet. Resonemanget i avsnitt 12.6.2 (*"En kriminalisering är förenlig med yttrande och informationsfriheten"*) utgörs inte av mera än den förut nämnda hänvisningen till vad det kriminaliserade förfarandet kan innebära *"i förlängningen"*. Frånvaron av överväganden i det här hänseendet är en anmärkningsvärd brist i utredningen.

Utredningens deskriptiva redogörelser för rättsreglerna på området för tryck- och yttrandefriheten leder inte till någon annan slutsats. Samma sak gäller för de milda och till intet förpliktande förbehållen för nyhetsrapportering i avsnitt 12.6.3 (*"Det nya brottet bör omfattas av reglerna i 7 kap. 3 § TF och 5 kap. 3 § YGL samt utgöra tryck- och yttrandefrihetsbrott"*). Möjligen kan det sägas att ett undantag gäller för referatet av det uppseendeväckande åtalet i Danmark mot Berlingske Tidende. Av något skäl utelämnar utredningen att Berlingske Tidende år 2004 avslöjade att den aktuella rapporten, som var upprättad redan före kriget i Irak, innehöll slutsatsen att det saknades bevis för existensen av massförstörelsevapen hos den dåvarande irakiska regimen. Tidningen uppgav med andra ord att huvudskälet till kriget i Irak var osant. Till saken hör att vid tiden för publiceringen hade en särskild amerikansk myndighet redan konstaterat att den inte hade påträffat några massförstörelsevapen.

Detta exempel innefattar således ett sådant förfarande som utredningen menar att Justitiekanslern ska kunna åtala som straffbart och domstol döma för. Berlingske Tidendes källa dömdes till fängelse för att ha anförtrott sina uppgifter till tidningen. Enligt Bonnier News mening visar exemplet i själva verket på ett förhållande som inte ska vara kriminaliserat.

Ett annat exempel, inte diskuterat i betänkandet, gäller den med Pulitzer-priset belönade reportern vid New York Times James Risens utredning år 2006 om CIA:s Operation Merlin. Reportern avslöjade att CIA i en hemlig och misslyckad utrikesoperation sannolikt hade främjat Irans möjligheter att konstruera kärnvapen. Den amerikanska regeringens hot mot New York Times i händelse av publicering var så kraftfulla att tidningen avstod reportaget. Uppgifterna bekantgjordes senare i bokform med en serie allvarliga rättsliga konsekvenser som följd, alla ledda av amerikanska myndigheter. Dessa rättsprocesser riktades mot bland andra James Risen personligen och pågick i årtal.

BONNIER

News

Sammanfattningsvis är utredningens överväganden överraskande grunda och bristfälliga. De påminner något om de regler som infördes år 1941, kungörelse SFS 1941:89 *angående beslutade ändringar i regeringsformen, riksdagsordningen, och tryckfrihetsförordningen*, med sanktioner enligt dåvarande strafflag mot publicering av *"...förgripliga...mot främmande makter syftande...yttranden om deras...inre eller yttre förhållanden, företag eller underhandlingar..."*. När bestämmelsen avskaffades konstaterade riksdagen, se NJA II 1949 s 376, att *"att enligt vad erfarenheten utvisade vår tryckfrihetsrätt vore behäftad med allvarliga brister."*

Ändamålsglidning - tryck- och yttrandefriheten i Sverige i dag och i morgon

Av betänkandet kan läsaren lätt få intrycket att skyddet för tryck- och yttrandefriheten är betydligt starkare än vad som är fallet i verkligheten.

Bonnier News tidningar har enbart under de senaste fem åren upprepade gånger behövt hävda sina rättigheter i förhållande till polis, militärpolis, domstol och åklagare. Bland exemplen märks militärpolis åtgärder år 2014 att i strid mot tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen beslagta ett minneskort till en kamera som användes för ett reportage i tidningen, se beslut i Högsta domstolen den 5 juni 2015. År 2016 genomsökte polismyndigheten en annan medarbetares kamera, trots att medarbetaren tydligt angav för polisen att han representerade Dagens Nyheter. Åtgärden föranledde Justitiekanslern att genomföra en förundersökning om brott mot efterforskningsförbudet. Förra året riktade Justitieombudsmannen skarp kritik mot Utrikesdepartementet för bristande diarieföring och hantering av sekretessfrågor efter begäran om att utfä allmänna handlingar. Utrikesdepartementets förfarande fördröjde och försvårade journalistikens arbete.

Andra dagspressföretag runt om i landet rapporterar om liknande myndighetsingripanden i strid mot grundlagarna, i ett par fall har åtgärderna behövt upphävas av domstol. Från år 2015 gäller dessutom utvidgade möjligheter för Justitiekanslern att väcka allmänt åtal mot massmedieföretag.

Utredningens hänvisning till de grundbultar som återstår efter den föreslagna försvagningen av tryck- och yttrandefriheten är en vek motivering för den föreslagna lagen. Ingenting i den lagtekniska utformningen garanterar ett skydd mot uppgifter som i publiceringsögonblicket besvärar eller irriterar företrädare för annan stat eller mellanfolklig organisation.

Här vill Bonnier News också peka på att regeringen föreslår ett undantag från exklusiviteten för svensk tryck- och yttrandefrihetslagstiftning för internationellt rättsligt bistånd, se proposition 2017/18:49 *Ändrade mediegrundlag*. Enligt förslaget ska svenska myndigheter från och med år 2019 bistå utländska myndigheter vid utredningar som kan beröra svenska utgivare och journalister. Den utvidgning av tryck- och yttrandefrihetsbrotten som Utlandspioneritutredningen föreslår tycks bredda betydelsen av de nya regler om internationellt rättsligt bistånd som nu behandlas av riksdagen, något som lätt kan ge upphov till nya och problematiska situationer i framtiden.

BONNIER

News

En särskilt stark betänklighet gäller således att förslaget äventyrar den robusthet som behöver omge förutsättningarna för massmedieföretagens verksamhet. Utredningens förslag innebär att frågan om en uppgift ska anses tillåten eller inte överlämnas till en tjänsteman, Justitiekanslern och domstol. Det är en helt ny situation utan motsvarighet i svensk tryck- och yttrandefrihetslagstiftning som den varit utformad sedan år 1949. Konsekvensen blir att förslaget, om det genomförs, kommer att hindra Bonnier News möjligheter att rapportera uppgifter av stor betydelse för vår tid.

Det vore olyckligt att låta tillåtligheten av uppgifter av de många olika slag som kriminaliseras enligt förslaget underkastas de för tillfället rådande värderingarna. Risker är med andra ord stora för att snabba värderingsförskjutningar hos politiker och beslutsfattare, sådana som vi kunnat se flera av bara under de senaste åren, innebär att massmedierna inte som förut kan bidra till den fredliga samhällsutvecklingen och ett fritt samhällsskick.

BONNIER NEWS AB

Anders Eriksson, VD Bonnier News

Lotta Edling, Chefredaktör och ansvarig utgivare Dagens industri

Peter Wolodarski, Chefredaktör och ansvarig utgivare Dagens Nyheter

Thomas Mattsson, Chefredaktör och ansvarig utgivare Expressen

Pia Rehnquist, Chefredaktör Sydsvenskan och ansvarig utgivare Helsingborgs Dagblad och Sydsvenskan